



## Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi

Adem Peker<sup>1</sup>  
Yüksel Eroğlu<sup>2</sup>  
Nihan Çitemel<sup>3</sup>

### Özet

Bu araştırmanın amacı boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu, Sakarya'daki çeşitli liselerde öğrenim gören 193 kız ve 137 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Veriler Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği ve Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri aracılığıyla toplanmış ve SPSS 11.5 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkilerde cinsiyetin aracılık etkisini incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler boyun eğici davranışların siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili olduğunu ve boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye cinsiyetin tam aracılık ettiğini göstermiştir. Buna karşın boyun eğici davranışlar ile siber mağduriyet arasındaki ilişkide ise cinsiyetin aracılık etkisinin bulunmadığı belirlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Boyun eğici davranışlar, siber zorbalık ve siber mağduriyet, cinsiyet

<sup>1</sup> Uzman Psikolojik Danışman, Ali Dilmen Anadolu Lisesi, [adem.peker@hotmail.com](mailto:adem.peker@hotmail.com)

<sup>2</sup> Uzman Psikolojik Danışman, Kanada Eğitim ve Uygulama Okulu, [yukseleroglu45@hotmail.com](mailto:yukseleroglu45@hotmail.com)

<sup>3</sup> Uzman Psikolojik Danışman, Hendek Anadolu Lisesi, [nihancpdr@hotmail.com](mailto:nihancpdr@hotmail.com)

## Relationship of submissive behavior and cyberbullying/cybervictimization: The mediation role of gender

Adem Peker  
Yüksel Eroğlu  
Nihan Çitemel

### Abstract

The purpose of this study is to investigate the mediating role of gender in relationship between submissive behavior and cyber bullying/cyber victimization. The sample included 193 female and 137 male. Data were obtained using Submissive Behavior Scale and Revized Cyberbullying Inventory and analyzed by SPSS 11.5. [Hierarchical regression](#) was used to explore the mediating role of gender in relationship between submissive behavior and cyber bullying/cyber victimization. According to results, submissive behavior was positively related to cyber bullying and cyber victimization. In addition gender was found to fully mediate the relationship between submissive behavior and cyber bullying. However, gender failed to mediate the effects of submissive behavior on cyber victimization.

**Keywords:** Submissive behavior, cyber bullying and cyber victimization, gender

### Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojileri, özellikle internet, insanların her geçen gün artan bilgiye ulaşma, bilgiyi saklama ve paylaşma gereksinimine yanıt vermesi özelliği ile yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Baker ve Kavşut, 2007). Yeni arkadaşlar edinme ve sürdürme, sosyal ilişkileri ve normları oluşturma bu teknolojik araçlarla oluşturulmaya başlanmıştır (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Ancak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin bu yararlarının yanı sıra kötüye kullanımdan kaynaklanan sorunlarda ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar, isimsiz çağrılar, kimliği belirsiz zararlı veya virüslü e-postalar, hakaret ve tehdit içeren, bir kişi ya da grubu karalamak için e-posta ya da kısa mesajlar ile yayılan ses, görüntü ve metinler şeklinde görülebilmektedir (Arıcak, 2009).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kötü amaçlı kullanımının getirdiği başlıca sorunlardan birisinin siber zorbalık olduğu ifade edilmektedir. Siber zorbalık bir birey veya grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini diğer bireylere zarar vermek amacıyla kötü niyetle ve tekrarlayan biçimde kullanması olarak tanımlanmaktadır (Li, 2006; Belsey, 2007; Hinduja ve Patchin, 2009). Willard (2007) ve Lacey (2007)' e göre ise siber zorbalık, dijital teknolojinin diğer bireylere rahatsız edici mesajlar göndermek veya sosyal saldırganlık yapmak amacıyla

Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

kullanılmasıdır. Bir diğer tanımda ise siber zorbalık, cep telefonu, web loglar, web siteleri, chat odaları gibi elektronik araçlar ile yapılan psikolojik bir zorbalık biçimi olarak ele alınmıştır (Shariff ve Gouin, 2005).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde gençler arasında siber zorbalık ve mağduriyetin yaygın bir sorun olduğu görülmektedir. Düzenli internet kullanan ve yaşları 10 ile 17 arasında değişen bir grupta yapılan çalışmada katılımcıların % 15'inin siber zorba olduğu, % 14'ünün çevrimiçiyken kaba yorumlar yaptığını belirlenmiştir (Ybarra ve Mitchell, 2004). 11-15 yaşlar arasındaki öğrencilerle yapılan başka bir çalışmada %7'sinin en az bir kez tehdit edici e-postalar aldıkları (Noret ve Rivers, 2006), 13-18 yaşlarındaki öğrencilerle yapılan benzer bir araştırma da öğrencilerin %49'unun siber mağdur olduğu, %21'inin siber zorba olduğu (Raskauskas ve Stoltz, 2007) saptanmıştır.

Baker ve Kavşut (2007) bilgi ve iletişim teknolojilerini sık sık kullanan 14-19 yaşındaki öğrencilerin %28'inin siber zorbalık yaptığını, %30'un da siber zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Arıcağ Siyahhan, Uzunhasanoğlu, Sarıbeyoğlu, Çıplak, Yılmaz ve Memmedov, (2008) tarafından yapılan çalışmada Türk öğrencilerin siber zorbalık yapma oranını %36 olarak ifade etmiştir. Topçu (2008) ise öğrencilerinin %48'inin siber zorbalık yaptığını saptamıştır. Ayas (2011) yaptığı çalışmada orta öğretim öğrencilerinin %16'sının siber zorbalık yaptığını, %17'inde siber zorbalığa maruz kaldığını tespit etmiştir. Başka bir çalışmada üniversite öğrencilerin %23'ünün en az bir kere siber zorbalık yaptıkları, %55'inin ise hayatlarında en az bir kere siber zorbalığa maruz kaldıkları gözlenmiştir (Dilmaç, 2009). Diğer bir çalışmada Arıcağ (2009) öğrencilerin %20'sinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, %54'ünün ise en az bir kez siber mağdur olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca Çetin, Yaman ve Peker (2011) siber mağduriyet ve zorbalığı belirlemek için 22 soru ve 3 alt boyuttan oluşan Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği geliştirmişlerdir.

Siber zorbalığa maruz kalan bireyler birçok yönden olumsuz etkilenmektedir. Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde üzüntü, öfke, endişe, akademik başarısızlık, okul devamsızlığı, yalnızlık, düşük öz saygı, intihar etme gibi ciddi sorunlar görülmektedir (Beran ve Li, 2005; Hinduja ve Patchin, 2009; Raskauskas ve Stoltz, 2007; Willard, 2007).

Yapılan araştırmalar siber zorbalığın gençler arasında oldukça yaygın bir sorun olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı siber zorbalık ve mağduriyetle ilişkili olabilecek değişkenleri ele alan araştırmaların yapılması siber zorbalığın anlaşılmasına katkı

Peker, A., Eroğlu, Y.,Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

sağlayacaktır. Bu bağlamda bu değişkenlerden birisinin boyun eğici davranışlar olduğu düşünülmektedir.

Budak (2003)' a göre, boyun eğme, bir otoritenin koyduğu kurallara ve verdiği emirlere uygun hareket etmeyi ve psikolojik olarak da bireyin düşüncelerini, kanılarını veya değer yargılarını baskın olan otoritenin istediği yönde değiştirmesi veya değiştirmek zorunda kalmasını ifade eder. Boyun eğici davranışlar, başkalarını kırmamaya, incitmemeye özen gösteren, herkesi memnun etmeye çalışan, iyiliksever olmaya eğilimli olan, hayır demekten çekinen, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte ve öfkesini göstermekte zorluk çeken, sürekli onaylanma gereksimi duyan, düşüncelerini ve haklarını savunamayan ve benzeri davranışlara sahip kişilik özellikleri olarak belirtilmektedir (Gilbert ve Allan, 1994).

Yıldırım (2004) kişilerarası ilişkilerde çoğunlukla boyun eğici davranışlar gösteren bireyin kendini daha az değerli ve önemsiz gördüğünü, özgür davranmadığını, söz hakkının sınırlı olduğunu, başkalarının istediği şekilde davrandığını ve herhangi bir konuda hatası olmasa bile, hatalı olduğu söyleniyorsa tatsızlık çıkmasını diye sesini çıkarmadığını ifade etmektedir.

Boyun eğici davranışlarla ilgili yapılan çalışmalarda genellikle bu davranışların depresyon belirtileriyle ve diğer bazı ruhsal bozukluklarla ilişkileri incelenmiştir. Yapılan bir çalışmada, çocukluk çağında gösterilen boyun eğici davranışların korkuya dayandığı ve atılğanlığı engellediği vurgulanarak boyun eğici davranışların depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur (Gilbert, Cheung, Grandfield, Campey, Irons, 2003). Başka bir çalışmada depresyonlu hastalar ve normal insanlar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Sonuçta, depresyon düzeyi arttıkça boyun eğici davranışların ve olumsuz sosyal karşılaştırmanın da arttığı saptanmıştır (O'Connor, Berry, Weis, Gilbert, 2002).

Tuzcuoğlu ve Korkmaz (2001)'ın boyun eğici davranışlar ile depresyon arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, depresyon düzeyinin artmasının boyun eğici davranışlarda artışa yol açtığı tespit edilmiştir. Kendini değerlendirme, boyun eğici davranışlar ve depresyon arasındaki ilişkilere bakıldığı başka bir araştırma da, lise ve üniversite öğrencilerinin başkalarına bakarak kendilerini değerlendirmelerinin ve boyun eğici davranışlarının depresyonun yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Öngen, 2006).

Sonuç olarak boyun eğici davranışların öz-saygı (Özkan ve Özen, 2008), akademik başarı (Yıldırım ve Ergene, 2003), sosyal karşılaştırma (Cheung, Gilbet ve Irons, 2004), depresyon (O'Connor ve diğerleri, 2002), sosyal kaygı, olumsuz değerlendirilme korkusu

Peker, A., Eroğlu, Y.,Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

(Gilbert, 2000) gibi kavramlarla ilişkili olduğu bulunmasına karşın siber zorbalık ve mağduriyetle ilişkisini inceleyen herhangi bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmanın amacı hem boyun eğici davranışların siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki doğrudan etkisini hem de cinsiyetin bu etkideki aracı rolünü incelemektir.

## **Yöntem**

### **Araştırma Modeli**

#### **Çalışma Grubu**

Araştırmanın çalışma grubu, Sakarya ili Erenler merkez ilçesindeki farklı türdeki orta öğretim okullarında öğrenim gören, uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 258 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun 193 (%66) tanesi kız, 137 (%34) tanesi ise erkektir. Çalışmaya katılan öğrenciler 15 ile 18 yaş arasındadır ve yaş ortalaması 16.8'dir.

#### **Veri Toplama Araçları**

#### **Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ)**

Gilbert ve Allan (1994) tarafından geliştirilen ölçek depresyonla ilişkili boyun eğici sosyal davranışları ölçmek amacıyla oluşturulmuş bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Türkçe formu Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 16 maddeden oluşup bireyin kendi kendine yanıtlayabildiği, uygulanması kolay bir ölçektir. Her maddede sözü edilen davranışların kişiyi ne kadar iyi tanımladığı sorulmaktadır. Yanıtların “Hiç tanımlamıyor”, “Biraz tanımlıyor”, “Oldukça tanımlıyor”, “İyi tanımlıyor” ve “Çok iyi tanımlıyor” seçeneklerine göre verilmesi istenmektedir. Maddeler 1-5 arasında, 5’li Likert tipi puanlama esasına göre değerlendirilir. Ölçekten en düşük 16, en yüksek 80 puan alınabilir. Yüksek puanlar, daha fazla boyun eğici davranışa işaret eder. Ölçeğin orijinalinden elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak belirtilmektedir. Dört ay ara ile yapılan ile yapılan ikinci uygulama sonucu test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği’nin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .66, Sosyotropi Ölçeği ile korelasyonu .65, Otonomi Ölçeği ile korelasyonu .06, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Korelasyonu .50 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanmış formu toplam 540 lise ve üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmada Cronbach Alfa değeri .74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .32, Sosyoterapi Ölçeği ile .36, Otonomi Ölçeği ile korelasyonu -.05’tir. Şahin ve Durak (1994) tarafından 627 üniversite öğrencisi ile yapılan bir başka çalışmada, Kısa Semptom Envanterinin alt ölçekleri

Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

ile BEDÖ'nin korelasyonlarının .16 ile .42 arasında değiştiği, ölçeğın strese yatkın olan ve olmayan grupları ayırt edebildiği görölmüştür (Şahin ve Durak, 1994).

### **Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri**

Siber zorbalık ve siber mağduriyet olmak üzere iki paralel formdan oluşan envanter Topçu ve Erdur-Baker (2010) tarafından geliştirilmiştir. 28 maddeden oluşan envantere katılımcılar her bir maddenin kendilerine uygunluk derecesini 4'lü likert tipi (1(*Hiç*)'den 4(*Üçten çok*))'e kadar) derecelendirme kullanarak belirtmektedir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda siber zorbalık formunun tek bir faktör altında toplandığı ve maddelerin faktör yüklerinin .28 ile .83 arasında değiştiği görölmüştür. Doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum iyiliği indeksleri (GFI= .93, AGFI =.89, CFI=.93, NFI=.89, TLI=.90 ve RMSEA = .06) envanterin tek faktörlü yapısının iyi uyum verdiğini göstermiştir. Envanterin siber mağduriyet formu ise tek faktör içermekte ve maddelerin faktör yükleri ise .21 ve .78 arasında sıralanmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum iyiliği indeksleri modelin kabul edilebilir uygunlukta (GFI =.93, AGFI =.90, CFI=.89, NFI=.84, TLI=.86 ve RMSEA = .06) olduğunu göstermektedir. Siber zorbalık envanterinin ölçüt-bağıntılı geçerliği için yapılan çalışmada siber zorbalık formu ile geleneksel zorbalık envanterinin geleneksel zorbalık formu arasında olumlu bir ilişki ( $\phi = .45, p<.001$ ) bulunmuştur. Yine benzer biçimde siber zorbalık envanterinin siber mağduriyet formu ile geleneksel zorbalık formunun geleneksel mağduriyet formu arasında da olumlu bir ilişki ( $\phi = .36, p<.001$ ) belirlenmiştir. Siber zorbalık envanterinin siber zorbalık formu ile siber mağduriyet formu arasında da anlamlı bir ilişki ( $\phi = .36, p<.001$ ) olduğu görölmüştür. Envanterden yüksek puan alma siber zorbalık yapma ve siber mağdur olama durumlarını göstermektedir.

### **Verilerin Analizi**

Bu araştırmada boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkilerde cinsiyetin aracılık etkisini incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Aracılık etkisinin test edilmesinde dikkate alınan ölçütler şunlardır: Birincisi, bağımsız ve bağımlı değişken arasında, ikincisi aracı değişkenle bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olması ve üçüncüsü hem aracı hem de bağımsız değişken bağımlı değişkeni birlikte yordarken aracı değişken ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki olmasıdır. Son ölçüt ise aracı değişken ile bağımsız değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girdiğinde daha önce bağımsız ve bağımlı değişken arasında var olan anlamlı ilişkinin anlamlı olmaktan çıkması ya da anlamlılığının azalmasıdır (Kalaycı, 2010).

Peker, A., Eroğlu, Y.,Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 2010–2011 eğitim-öğretim yılı içerisinde uygulanmıştır. Analizler SPSS 11.5 programları aracılığıyla yapılmıştır.

### **Araştırma Bulguları**

Araştırmada elde edilen bulgular, kavramlar arasındaki doğrudan ilişkilerin ve çalışmada önerilen dolaylı ilişkinin analizinin gerçekleştirildiği iki başlık altında değerlendirilmiştir.

### **Boyun Eğici Davranışlar, Siber Zorbalık ve Cinsiyet Kavramları Arasındaki Doğrudan İlişkiler**

Kavramsal çerçevede teorik dayanakları ile tartışılan kavramlar arası doğrudan ilişkilerin test edilebilmesi için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Sonuçlar tablo 1’ de gösterilmiştir.

**Tablo 1. Boyun Eğici Davranışlar İle Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki Korelasyonlar**

Değişkenler	SZ	SM
BED	.11*	.36*

\*p<0.05

Tablo 1 incelendiğinde boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık arasında ( $r=0.11$ ,  $p<.05$ ), pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Boyun eğici davranışlar ile siber mağduriyet arasında ise ( $r=0.36$ ,  $p<.05$ ) pozitif bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 2. Boyun Eğici Davranışlar İle Cinsiyete İlişkin Aritmetik Ortalamalar, Standart Sapmalar ve T Değerleri**

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S.S	t	p
Kız	193	37,81	8.8	-2,78	,006
Erkek	137	40,37	8.42		

p<0.05

Gruplar arasındaki farkın anlamlılığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre; sonucunda boyun eğici davranışların cinsiyetler açısından farklılaştığı ( $t(328)=-2.784$ ,  $p<.05$ ) ve erkeklerin, kızlardan daha boyun eğici davrandıkları bulunmuştur.

Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

**Tablo 3. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İle Cinsiyete İlişkin Aritmetik Ortalamalar, Standart Sapmalar ve T Değerleri**

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S.S	t	p
Siber Zorbalık	Kız	193	21,02	6.84	-3,97	,000
	Erkek	137	24,51	9.14		
Siber Mağduriyet	Kız	193	20,77	6.03	-1,53	,126
	Erkek	137	21,88	6.98		

p<0.05

Tablo 3'e bakıldığında siber zorbalığın cinsiyetler açısından farklılık gösterdiği ( $t(328) = -3.97, p < .05$ ) ve erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir. Buna karşın siber mağduriyet cinsiyetler açısından farklılık göstermemektedir ( $t(328) = -1.53, p > .05$ ).

#### **Boyun Eğici Davranışlar, Siber Zorbalık Arasındaki Dolaylı İlişkiler**

Yukarıdan elde edilen bulgular, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koyarak öngörülen aracılık ilişkisinin test edilmesine olanak tanımaktadır. Aracılık testleri ile anlaşılmaya çalışılan iki değişken arasındaki doğrudan ilişkinin bir başka değişkenin varlığını tamamen veya en azından bir dereceye kadar şart koşmasıdır. Bir başka ifadeyle amaç iki değişken arasında var olan ilişkinin başka bir değişken tarafından sağlandığını keşfetmektir. Amaç aracı değişkenin etkisi kontrol edildiğinde bağımsız değişkenle ile bağımlı değişken arasındaki ilişki de anlamlı bir düşüş olduğunun görülmesidir. Bu durum kısmi aracılık ilişkisi olduğunu gösterirken, ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması tamamıyla aracılık ilişkisini olduğunu göstermektedir. Aracılık ilişkisinin tespit edilebilmesi çoklu regresyon analizi ile sağlanabilmektedir Ancak her zaman bağımsız değişkenle ile bağımlı değişken arasındaki ilişki de bir düşüş olması aracılık ilişkisinin olduğunu göstermemektedir (Bayram, 2009). Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen Sobel testi, söz konusu düşüşün istatistiksel olarak anlamlılığının test edilmesi için kullanılmaktadır.

Araştırma modelinde önerilen aracılık ilişkisi, boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılık etmesine yöneliktir. Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda aracılık ilişkisinin test edilebilmesi için çoklu



Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

regresyon analiz sonuçları aşağıda yer almıştır.

**Tablo 4. Boyun Eğici Davranışlar İle Siber Zorbalık Arasında Cinsiyetin Aracılığının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Değişkenler	B	Standart Hata	$\beta$	t	F
1. Aşama					
BED	.111	.053	.115	2.097*	4.39
2. Aşama					
BED	.082	.053	.084	1.55	9.12
Cinsiyet	3.28	.889	.201	3.69*	

\* $p < .05$

Hiyerarşik çoklu regresyon analizinin birinci aşamasında yalnızca boyun eğici davranışların siber zorbalık üzerindeki etkisi incelenmiş ve boyun eğici davranışların siber zorbalığın %1'ini açıkladığı görülmüştür,  $F(1, 328)=4.39$ ,  $p=.03$ . Çoklu regresyon analizinin ikinci aşamasında cinsiyet analize dahil edildiğinde boyun eğici davranışların siber zorbalık üzerindeki etkisinin ( $\beta=.084$ ,  $t=1.55$ ,  $p=.122$ ) ortadan kalktığı görülmüştür,  $R^2=.05$ ,  $\Delta R^2=.04$ ,  $F(2,327)=9.12$ ,  $p=.00$ . Bu bulgular genel olarak boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık arasındaki ilişkide cinsiyetin tam aracılık ettiğini ( $\beta=.20$ , Sobel  $z=2.27$ ,  $p<.05$ ) göstermektedir.

**Tablo 5. Boyun Eğici Davranışlar İle Siber Mağduriyet Arasında Cinsiyetin Aracılığının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Değişkenler	B	Standart Hata	$\beta$	t	F
1. Aşama					
BED	.281	.040	.361	7.016*	49.22
2. Aşama					
BED	.277	.041	.357	6.84	34
Cinsiyet	.397	.683	.030	.581*	

\* $p < .05$

Hiyerarşik çoklu regresyon analizinin birinci aşamasında yalnızca boyun eğici davranışların siber mağduriyet üzerindeki etkisi incelenmiş ve boyun eğici davranışların siber mağduriyetin %13'ünü açıkladığı görülmüştür,  $F(1, 328)=49.22$ ,  $p=.00$ . Çoklu regresyon analizinin ikinci aşamasında cinsiyet analize dahil edildiğinde boyun eğici davranışların siber mağduriyet üzerindeki etkisinin ( $\beta=.357$ ,  $t=6.84$ ,  $p=.00$ ) olmadığı görülmüştür,  $R^2=.13$ ,  $\Delta R^2=.001$ ,  $F(1,327)=34$ ,  $p=.56$ . Bu bulgular genel olarak boyun eğici davranışlar ile siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracı olmadığını ( $\beta=.03$ , Sobel  $z=1.34$ ,  $p>.05$ ) göstermektedir.

## Tartışma

Boyun eğici davranışların, cinsiyet, siber zorbalık ve mağduriyet kavramları ile ilişkilerini ortaya koymayı amaçlayan çalışmada öngörülen ilişkiler iki başlık altında incelenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle kavramlar arasında doğrudan ilişkiler, sonrasında ise, boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki dolaylı ilişkinin analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, boyun eğici davranışların siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, kendisini başka insanlar karşısında zayıf olarak algılayan, başkalarının kendisi üzerinde güç ve kontrol kurmasını engelleyemeyen kişilerin internet ortamından yararlanarak saldırgan davranışlarda bulunmaları şeklinde açıklanabilir. Düşmanca duyguların ve psikotik belirtilerin siber zorbalığı açıklayan iki temel değişken olduğu (Arıcak, 2009), saldırganlık ve ilgi görme psikolojik ihtiyaçlarının siber zorbalığı olumlu olarak yordandığının belirlendiği araştırma sonuçları (Dilmaç, 2009) bu bulguyu desteklemektedir. Boyun eğici davranış gösteren bireylerin siber mağdur olma nedenlerini ise, günlük hayatta insanlarla ilişkilerinde boyun eğici davranan bireylerin sanal ortamda da bu davranışı sürdürmeleri sonucu zorbalığa maruz kalabilmesi şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın diğeri bir bulgusunda, boyun eğici davranışların cinsiyetler açısından farklılaştığı ve erkeklerin, kızlardan daha boyun eğici davrandıkları bulunmuştur. Bu sonuç boyun eğicilik düzeyinin erkeklerde daha yüksek olduğu ortaya konulduğu araştırmalarla benzerlik gösterirken (Yıldırım ve Ergene, 2003; Kaya, Güneş, Kaya, Pehlivan, 2004), erkeklerin daha başat davranışlar sergiledikleri, kadınların ise daha boyun eğici davrandıkları saptadığı araştırmayla farklılaşmaktadır (McCreary, Rhodes ve Nancy, 2001). Erkeklerde boyun eğici davranışların daha çok görülme sebebi, otoriter, sıkı disiplinli, baskıcı, aşırı kısıtlayıcı anne-baba tutumları ile yetiştirilmiş olmalarına (Tekin ve Filiz, 2008), aile gelirinin düşük olmasına, aileden yeterince destek görülememesine (Yıldırım ve Ergene, 2003) ve aile içinde yaşanan şiddet ve şiddet öykülerinin erkekleri daha çok etkilemesine bağlanabilir.

Çalışmanın başka bir sonucun da siber zorbalığın cinsiyetler açısından farklılık gösterdiği ve erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir. Bu sonuç alan yazındaki bazı araştırma sonuçlarıyla örtüşürken (Li, 2006; Baker ve Kavşut, 2007; Slonje ve Smith, 2008; Topçu, 2008; Dilmaç, 2009; Arıcak, 2009, Eroğlu, 2011), bazı

Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

araştırma sonuçlarıyla da farklılık göstermektedir (Agatston, Kowalski, Limber, 2007; Pansford, 2007; Campfield, 2008, Ayas ve Horzum, 2011).

Başkalarının üzerinde kontrol kurmayı amaçlama, saldırganca davranmaktan haz alma, arkadaşları arasında saygınlık kazanma çabası, gerçek yaşamda davranışa dökemediği saldırganlık içeren düşlemlerini sanal ortamda davranış olarak dile getirme arzusu, kendisine kötü davranan kişilerden sanal dünyada intikam almaya çalışma (Kowalski, Limber ve Agatston, 2008), erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yapma nedenleri olarak görülebilir. Bunun yanında internet üzerinden kurulan iletişimin, yüz yüze görüşmelerdeki gibi yüz ifadelerinin, jest ve mimiklerin gösterilebilmesi için uygun olmaması ve kimliğini gizleyebilme olanaklarının olması, başkalarına yapılan siber zorbalık davranışlarının onlar üzerindeki etkisini görülememesine yol açması diğer bir ifadeyle empati kurulamaması erkeklerin siber zorbalık eylemlerine devam etmesinin nedenleri olarak gösterilebilir (Bargh ve MacKenna, 2004; Peker ve Eroğlu, 2010; Topçu, 2008).

Araştırma sonucunda siber mağduriyetin cinsiyetler açısından farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, kızların erkeklerden daha çok siber mağdur olduğunu saptandığı araştırma bulgularıyla farklılaşmaktadır (Agatston ve diğerleri, 2007; Baker ve Kavşut, 2007; Campfield, 2008). Bu bulgu, bilgi ve iletişim teknolojilerini diğer bireylere zarar vermek amacıyla kötü niyetle kullanmasının ve kız ve erkeklerde aynı etkiye yol açması şeklinde yorumlanabilir. Siber mağdurların mutsuzluk, kızgınlık, üzüntü gibi duygular yaşadığı (Beran ve Li, 2005; Ybarra ve Mitchell, 2007; Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010) bu duyguların yanında dışlama, hayal kırıklığı savunmasızlık, depresyon, anksiyete, arkadaş, aile problemleri (Patchin ve Hinduja, 2006), internet bağımlılığı (Çetin, Peker ve Eroğlu, 2010) ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin olumsuz etkilenmesi gibi sorunlar yaşadığını gösteren araştırma sonuçları bu bulguyu desteklemektedir (Eroğlu ve Peker, 20011),

Yapılan analizler, boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık arasındaki ilişkiye, cinsiyetin tam aracılık ettiğini göstermiştir. Bir başka ifadeyle boyun eğicilik düzeyi yüksek erkekler, daha çok siber zorbalık yapmaktadır. Bununla birlikte boyun eğici davranışlar ile siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılık etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Arkadaşlık ilişkilerinde olumsuz değerlendirilmekten endişe duyan (Gilbert, 2000), sosyal kaygı yaşayan (Cheung ve diğerleri, 2004) ve yalnız kalmamak için gerçek duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen (Akın, 2009) boyun eğici erkeklerin, sosyal ilişkilerinden

Peker, A., Eroğlu, Y.,Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

yeterli doyumunu sağlayamadıkları ve bunu sanal ortamdaki sosyal ilişkiler aracılığıyla sağlamaya çalıştıkları ileri sürülebilir. Nitekim Çetin, Peker, Eroğlu, Çitemel (2011)'in sosyal ilişkilerinden yeterli doyumunu elde edemeyen bireylerin bu doyumunu sanal ortamdaki ilişkileri aracılığıyla sağlamaya çalıştığını bulması bu bulguyu güçlendirmektedir. Boyun eğici davranan erkeklerin gerçek yaşamdaki sosyal ilişkilerinde elde edemedikleri doyumunu sanal ortamdaki ilişkilerinde gidermeye çalışırken tehdit etme, korkutma, aşağılama, iftira, alay etme ve dedikodu yapma gibi siber zorbalık olarak nitelendirilen davranışlara başvurmaları, erkeklerden baskın ve güçlü olmasının beklenmesine bağlanabilir.

Boyun eğici davranışlarla siber mağduriyet arasında ise cinsiyetin aracılık etkisinin bulunmaması boyun eğici davranışlar gösteren her iki cinsiyetin de bilgi ve iletişim teknolojilerinden benzer şekilde zarar görmelerinden kaynaklanmış olması gösterilebilir.

### **Sonuç ve Öneriler**

Araştırmada boyun eğici davranışların siber zorbalık ve siber mağduriyet ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre bireyin boyun eğici davranışları siber zorbalık ve siber mağdur olma durumunu artırdığı söylenebilir. Araştırmada cinsiyetin boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkide aracılık rolü de incelenmiştir. Sonuçlar bakıldığında boyun eğici davranışların siber zorbalık üzerindeki etkisinin tamamen cinsiyet değişkeni aracılığıyla sağlandığını ifade edebiliriz. Boyun eğici davranışların siber mağduriyet üzerindeki etkisinde ise cinsiyetin aracılık etmediği görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular öğrenciler arasında siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının yaşandığını göstermektedir. Siber zorbalık olayları bilişim teknolojileri kullanılarak her yerde gerçekleştirilebilir olması öğrencilerin arkadaşlarıyla etkileşim içinde buldukları ve birbirleriyle sorun yaşadıkları yerlerde siber zorbalıkla karşılaşma riskini artırmaktadır. Bundan dolayı siber zorbalıkla mücadele için öğrencilerin cep telefonu ve internet gibi bilgi ve iletişim teknolojilerini nasıl akıllıca, sorumlu bir şekilde ve etik değerlere uygun olarak kullanmalarını öğrenmeleri gerekmektedir. Bu konuda okul psikolojik danışmanı ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha güvenli bir şekilde kullanılması konusunda eğitici bilgiler verebilir.

Boyun eğici davranışların siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerinde etkili olmasından dolayı okul psikolojik danışmanlarına önemli görevler düşmektedir. Psikolojik danışmanlar boyun eğici davranışlar gösteren öğrencilerin kişisel haklarını koruyabilmeleri ve

Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

daha etkili kişiler arası ilişkiler kurabilmeleri için atılganlık eğitimi programlarını uygulayabilirler. Öğrencilere yönelik etkili iletişim becerileri, kendini ifade etme, duyguları ifade etme, özgüven ile ilgili psiko-eğitim programları yapabilirler.

Bu çalışmada öğrencilerin boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık arasındaki ilişki de cinsiyetin aracılığı incelenmiştir. Farklı değişkenler ele alınarak yapılacak olan çalışmalar, siber zorbalık ya da siber zorbalığa maruz kalma durumunu etkileyen etmenleri belirleme açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Siber zorbalığı ve mağduriyeti önleme noktasında önemli ipuçları sunan bu araştırmanın sınırlılıklarından da bahsetmek yararlı olacaktır. Araştırmanın ergenlerle sınırlı olması bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Bu nedenle çalışmada incelenen değişkenlerin ergenler dışındaki örneklem grupları üzerinde de çalışılması önerilebilir.

## Kaynaklar

- Agatston, P.W., Kowalski, R., & Limber, S. (2007). Student's perspective on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health, 41*(6), S59-S60.
- Akın, A. (2009). Self-compassion and submissive behavior. *Education and Science, (34)*, 152, 138-147.
- Arıca, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research, 34*, 167-184.
- Arıca, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior 11*(3), 253-262.
- Ayas, T. (2011, Ekim). *Lise öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma yaygınlığı*. 11. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri. İzmir.
- Ayas, T. ve Horzum, M.B. (2011). Öğretmenlerin sanal zorbalık algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 2011, 3*(2), 619-640.
- Baker, Ö.E., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research, 27*, 31-42.

Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Bargh, J. A., & McKenna, K. Y. A. (2004). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, 55, 573-590.
- Baron, R.M., & Kenny, D.A. (1986). The moderator –mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bayram, N. (2009). *Sosyal bilimlerde spss ile veri analizi*. Bursa: Ezgi Yayınevi.
- Belsey, B. (2007). Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine*, 88(1), 14–21.
- Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Campfield, D.C. (2008). *Cyber bullying and victimization: psychosocial characteristics of bullies, victims, and bully/victims*. Unpublished doctoral dissertation, The University of Montana, Montana.
- Cheung, M. S. P., Gilbert, P., & Irons, C., (2004). An exploration of shame, social rank, and rumination in relation to depression. *Personality and Individual Differences*, 36, 1143–1153.
- Çetin, B., Peker, A., Eroğlu, Y. (2010, Haziran). *Kız öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcıları olarak internet bağımlılığı ve yaşam doyumu*. 1.Uluslararası Kadın ve Sağlık Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çetin, B., Peker, A., Eroğlu, Y. ve Çitemel, N. (2011). Siber zorbalığın bir yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar: Ergenler için bir ön çalışma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(3), 1064-1080.
- Çetin, B., Yaman, E., Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computer&Education*, 57, 2261-2271.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Educational Sciences: Theory & Practice* 9(3), 1291-1325.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Peker, A., Eroğlu, Y.,Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27,1-20.
- Gilbert, P. (2000). The relationship of shame, social anxiety, and depression: The role of the evaluation of social rank. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 7, 174–189.
- Gilbert, P., & Allan, S. (1994). Assertiveness, submissive behaviour and social comparison. *The British Journal of Clinical Psychology*, 33, 295-306.
- Gilbert, P., Cheung, M.S-P., Grandfield, T., Campey, F., & Irons, C. (2003). Assessment recall of threat and submissiveness in childhood: Development of a new scale and its relationship with depression, social comparison and shame. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 10 (2), 108–115.
- Hinduja, S., & Patchin, J.W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. California: Carwin Pres.
- Kalaycı, Ş. (2010). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınları.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, M., Güneş, G., Kaya, B., Pehlivan, E. (2004). Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışlar ve şiddetle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 5-10.
- Kowalski, R. M., Limber, P., & Agatston, P. W.(2008). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*: Molden. New York: MA:Blackwell Publishing
- Lacey, B. (2007). *Social Aggression: A study of internet harassment*. Unpublished doctoral dissertation, Long Island University, ABD.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School psychology international*, 27, 157-170.
- McCreary, D. R., Rhodes, N. D., & Nancy, D. (2001). On the gender-typed nature of dominant and submissive acts. *Sex Roles*, 44 (5-6), 339-350.
- Noret, N., & Rivers, I. (2006). The prevalence of bullying by text message or email: Result of a four year study. poster presented at British psychological society Annual Conference, Cardiff.
- O'Connor, L.E., Berry, J.W.,Weis, J., & Gilbert, P. (2002). Guilt, fear, submission, and empathy in depression. *Journal of Affective Disorders*, 71 (1-3), 19–27.
- Öngen, D.E. (2006). The relationships between self-criticism, submissive behavior and

Peker, A., Eroğlu, Y.,Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- depression among Turkish adolescent. *Personality and Individual Differences*, 41 (5), 793–800.
- Özkan, İ. A. ve Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 53–58.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Peker, A. ve Eroğlu, Y. (2010). Erkek öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcısı olarak internet bağımlılığı. Sünbül, A.M. ve Şahin, İ. (Eds.) 4. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kitabı* (ss. 862-867). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ponsford, J. (2007). The future of adolescent female cyber-bullying: *Electronic media's effect on aggressive female communication*. Unpublished honors thesis, Texas State Universty, Texas.
- Raskauskas, J., & Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43,564-575.
- Shariff, S., & Gouin, R. (2005). Cyber - dilemmas: gendered hierarchies free expression and cyber-safety in schools, presented at safety and security in a networked world: *Balancing Cyber-Rights And Responsibilities*. Oxford Internet Institute Conference, Oxford, U.K.
- Slonje, R., & Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.
- Şahin, N.H. ve Şahin, N. (1992). Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy. *The World Congress of Cognitive Threapy*, Toronto, June 17-21.
- Şahin, N.H. ve Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Şahin, M., Sarı, S.V., Özer, Ö. ve Er, S.H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarında bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, 257-270.
- Tekin, M. ve Filiz, M. (2008). Beden eğitimi ve spor yüksekokullarının antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk ve boyun



Peker, A., Eroğlu, Y., Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- 
- eğici davranışlar düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VI (1), 27-37.
- Tuzcuoğlu, S. ve Korkmaz, B. (2001). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin boyun eğici davranış ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 135-152
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*. Unpublished master dissertation, Middle East Technical University, Ankara.
- Topçu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2010). The revised cyber bullying inventory (RCBI): Validity and reliability studies. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*.
- Willard, N. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats*. U.S.A: Research Pres.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ybarra, L.M., & Mitchell, K. J. (2004). Youth engage in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27 (3), 319-336.
- Ybarra, M.L., & Mitchell, K. J. (2007). Prevalence and frequency of internet harassment instigation: *Implications for Adolescent Health*. *Journal of Adolescent Health*, 41, 189 –195.
- Yıldırım, İ. (2004). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışların yaygınlığı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 220-228.
- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 224-234.